

TEMEL HUKUK

ARŞ. GÖR. DR. PELİN TAŞKIN

BU DERSTE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Hukuk kurallarının unsurları
(Konu-irade-emir/yaptırım)
- Hukuk kurallarının sınıflandırılması

HUKUK KURALLARININ UNSURLARI

KONU

EMİR

YAPTIRIM

KONU

"Hukukun düzenleme konusu, genellikle *insanların birbirleriyle (toplumla) ilişkileri, eylem ve işlemlerdir.*"

Örneğin, bir kimsenin diğerine zarar vermesi,
onunla mal veya emek ilişkisi kurması
(kişilerin arzu ve iradesiyle kurulan ilişkiler)
zaman geçmesi veya ölüm gibi olaylar
(insan iradesi dışında)

(Bilge, 1986, 27)

EMİR

"Emir, hiyerarşi itibariyle daha üst bir makamın kendisinden daha alt bir makama bir şeyin yapılması veya yapılmamasını bildirmesidir." (Göğer, 1976,34)

Emir, kişiye verilen emri, yükümlülüğü gösterir. (Bilgili ve Demirkapı, 2012, 28)

Hukuk kuralının yapılmasını emrettiği veya yasakladığı husus, hukuk kuralının emir unsurunu oluşturmaktadır.

YAPTIRIM

Hukuk kuralının 3. unsuru *emre aykırılık durumunda* ortaya çıkan ve *devlet gücüyle desteklenen yaptırım*dır.

Hukuk kuralları, toplum içindeki davranışlarını düzenleyen ve uyulması devlet gücü ile (yaptırım, müeyyide) sağlanmış bulunan toplumsal düzen kurallarıdır.

Hukuk kurallarını diğer toplumsal düzen kurallarından ayıran, hukuk kurallarına aykırılık halinde *devlet yaptırım*ıdır.

(Bilgili ve Demirkapı, 2012, 28)

TEMEL HUKUK

Yaptırım çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir:

a) Borçlunun borcunu yerine getirmedeğinde devlet organları tarafından borcunu yerine getirmeye zorlanmasına **cebri icra** denir.

b) Yaptırımın tarafların gerçekleştirmek istedikleri hukuki işlemin hukuk sistemi tarafından kabul edilmemesi şeklinde ortaya çıkmasına, **geçersizlik** denir.

c) Kişinin verdiği zararı tazmin etmek zorunda tutulması **tazminat** yaptırımıdır.

d) İhlal edilen kural ceza hukuku kuralıysa, yaptırım faile **ceza** verilmesidir. (Bilgili ve Demirkapı, 2012, 28)

Yaptırım çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir:

e) Suç işlenmesiyle ilişkisi olan eşyanın, suç işlenmesinde kullanılan ya da bu amaçla hazırlanan veya suçtan dolayı ortaya çıkan suç ürünü olan eşyanın mahkeme kararıyla devlet hazinesine mal edilmesi **zorallım** yaptırımıdır.

f) hukuk kurallarına aykırı olarak yapılmış bir idari işlem, bu yüzden menfaatleri zedelenen kişilerin talep etmesiyle görevli yargı makamlarınca ortadan kaldırılması **idari işlemlerin iptali** yaptırımıdır. İdarenin eylemleri nedeniyle bireylerin zarara uğraması durumunda **tazminat yaptırımı** söz konusu olur.

TEMEL HUKUK

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

1.Emredici Hukuk Kuralları:

Bu tür kurallar, hukukun temel niteliklerinden birisi olan *emir* unsurunu içerir.

1)Söz konusu emir, belli bir davranışın yerine getirilmesi, bir şeyin yapılması şeklinde açık bir buyruk olabilir.

Örneğin, askerlik ödevi, vergi vermek yükümlülüğü, karı kocanın birbirleriyle yardımlaşma yükümlülüğü, yakın akrabalar arasındaki yardım yükümlülüğü gibi.

(Aral, 2012,58; Güriz, 2011, 20 vd.)

TEMEL HUKUK

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

1.Emredici Hukuk Kuralları:

2) Olumsuz biçimde birtakım fiillerin ve davranışların yapılmamasını buyuran normlar (yasaklayıcı normlar) emredici normlar arasında sayılır. Örneğin:

Hırsızlık

Madde 141- (1) Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(Aral, 2012,58; Güriz, 2011, 20 vd.)

TEMEL HUKUK

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

1.Emredici Hukuk Kuralları:

Kamu hukukunda emredici kurallara aykırı hareket, **ceza veya iptal ettirme** yaptırımına tabidir.

Özel hukukun yaptırımları, **yokluk (keemlenyekün), geçersizlik (butlan), işlemi düzeltme** şeklindedir.

Emredici kurallar kamu düzenini, **kamu yararını ve genel ahlakı** korumak için çıkarılır.

(Aral, 2012,58; Güriz, 2011, 20 vd.)

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

2. Yetki Verici Hukuk Kuralları

Bu kurallar *yetki veren, kuralın muhatabını belirli bir davranışı seçmekte serbest bırakan* kurallardır.

Medeni Kanun

Hediyelerin Geri Verilmesi

md. 122/f.1

Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse, nişanlıların birbirlerine veya ana ve babanın ya da onlar gibi davrananların, diğer nişanlıya vermiş oldukları alışılmışın dışındaki hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir.

Ceza Muhakemesi Kanunu

md. 170/2

Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

2. Yetki Verici Hukuk Kuralları

Yetki verici hukuk kuralları da, belli ya da belirsiz kişilere, olumlu ya da olumsuz ödevler yüklediği için emir unsurunu içermektedir.

Ancak bu kuralların öngördüğü emrin etki doğurabilmesi için, *yetkinin kullanılması veya talepte bulunulması* gerekir.

(Aral, 2012,58; Güriz, 2011, 20 vd.)

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

3.Tanımlayıcı Hukuk Kuralları

Tanımlayıcı kurallar, bir kavramı tanımlar ve belirler, unsur ve şartlarını belirtirler. O kavramın kanunda yapılan tanımın dışında anlaşılması veya değerlendirilmesi mümkün olmaz.

V. Yerleşim yeri

1. Tanım

Madde 19- Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir

I. Bütünleyici parça

Madde 684- Bir şeye malik olan kimse, o şeyin bütünleyici parçalarına da malik olur.

Bütünleyici parça, yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır.

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

3.Tanımlayıcı Hukuk Kuralları

Aslında ikametgahı veya bütünleyici parçayı tanımlayan bu hükümlerin, hukuk uygulamasında ikametgahın saptanmasında veya bütünleyici parçanın saptanmasında emredicidir.

(Güriz, 2011,22; Aral, 2012, 60)

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

4.Tamamlayıcı Kurallar

Tarafların serbest iradeleri ile herhangi bir düzenleme yapmadıkları takdirde uygulanan kurallardır.

Tamamlayıcı kurallar, tarafların herhangi bir düzenleme yapmamaları durumunda geçerlidir. Kanun koyucu, toplumsal ihtiyaçlar ve yaşam deneyimlerinden kaynaklanan zorunluluklar nedeniyle, tarafların iradesinin yerine geçecek bu kurallara kanunlarda yer vermektedir.

Medeni K.

Md.202: “Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır. Eşler mal rejimi sözleşmesi ile kanunda belirlenen diğer rejimlerden birini kabul edebilirler.”

(Güriz, 2011,22)

HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI

5. Yorumlayıcı Hukuk Kuralları

Yorumlayıcı kurallar tarafların iradeleri ile açıkça belirtilebilecekleri ancak belirtmedikleri konuların açıklığa kavuşturulmasında yardımcı olan kurallardır. Bu kurallar birkaç anlama gelen bir beyan veya hareketin, uyuşmazlık ortaya çıkması durumunda, hangi anlama geldiğini belirleyen kurallardır.

Taraflar arasında yapılan bir alışverişte, malın teslimi için “gelecek ayın başı, ortası veya sonu” olarak bir vade kararlaştırıldığı takdirde, bundan ne anlaşılacaktır?

Borçlar Kanunu md. 91:

1. Aya ilişkin sürelerde vade

MADDE 91- *Borcun ifası için bir ayın başlangıcı veya sonu belirlenmişse, bundan ayın birinci ve sonuncu günü; ayın ortası belirlenmişse, bundan da ayın onbeşinci günü anlaşılır.*

Borcun ifası için gün belirtilmeksizin sadece ay belirlenmişse, bundan o ayın son günü anlaşılır.

(Güriz, 2011,23; Bilge, 1986, 71)

BU SUNUMDA YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Erdoğan Göğer, Hukuk Başlangıcı Dersleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No.387, Ankara, 1976.
- Vecdi Aral, Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, 12 Levha Yayınları no. 122, İstanbul, 2010.
- Adnan Güriz, Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2011.
- Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, Hukukun Temel Kavramları, Dora Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2012.
- Necip Bilge, Hukuk Başlangıcı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1986.